

باب و بهائیت در ایران

از دوره‌ی قاجاریه تا پایان دوره‌ی پهلوی

نگارش:

ایرج منصور نژاد

انتشارات سیب کال

۱۳۹۷

سرشناسه : منصورى نژاد، ايرج، ۱۳۳۵-

عنوان و نام پديدآور : باب و بهائيت در ايران: از دوره‌ى قاجاريه تا پايان دوره‌ى پهلوى / نگارش ايرج منصورنژاد.

مشخصات نشر : اهواز: سيب كال، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهرى : ۳۲۷ ص: مصور.

شابك : ۱-۵۳-۷۷۷۸-۶۰۰-۹۷۸

وضعيت فهرست نويسى : فپا

موضوع : بهائيگري -- ايران -- تاريخ -- قرن ۱۳ ق. - ۱۴

Bahai Faith -- Iran -- History -- ۱۹th- ۲۰th centuries

موضوع : بابيه -- ايران -- تاريخ -- قرن ۱۳ ق. - ۱۴

Babists -- Iran -- History -- ۱۹th- ۲۰th centuries

رده بندى كنگره : ۳۹۷ / ۲ / م / ۳۳۰ BP

رده بندى ديويى : ۲۹۷/۵۶۴

شماره كتابشناسى ملي : ۵۳۶۴۱۷۷

انتشارات سيب نال

باب و بهائيت در ايران

(از قاجاريه تا پايان دوره‌ى پهلوى)

ايرج منصور نژاد

ويراستار و مصحح: عباس باورى

طرح جلد: شمس اله قنبر زاده

صفحه آرا: مصطفى جمالى

نويت اول چاپ: ۱۳۹۷، شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابك: ۱-۵۳-۷۷۷۸-۶۰۰-۹۷۸

حق چاپ براى نويسنده محفوظ است

نشانی انتشارات: اهواز. كوى بهارستان. شمشاد ۱۱. بلوك ۳. واحد ۱

تلفن: ۳۳۲۹۶۲۵-۰۶۱۳-۰۶۱۶۵۱۲۰۰۴۲ همراه

sib.nashr@gmail.com

« فهرست مطالب »

پیش گفتار	۹
-----------	---

فصل اول:

ایران در دوره عصر قاجار

نظری به خاندان و حکومت قاجار	۱۵
شکل سیاسی و اقتصادی جامعه	۲۱
شکل و وضعیت اجتماعی دوره قاجار	۳۲
شکل و وضعیت فرهنگی عمومی جامعه	۳۷
اوضاع مذهبی و نقش و نفوذ علمای دینی	۴۲

فصل دوم:

روابط فرقه‌های مذهبی با قاجار

کلیات	۵۳
مروری بر جنبش‌های مذهبی و فرقه‌ای	۵۴
عوامل و زمینه‌های پیدایش فرقه‌ها	۵۵
چالش‌ها و روابط فرقه‌ها با زمامداران قاجار	۵۸

۶۴.....	امیرکبیر در رویارویی باب و بهاء.....
۷۱.....	نقش بابیان و بهائیان در انقلاب مشروطه.....

فصل سوم:

آشنایی با فرقه‌های شیخیه و بابیه

۸۵.....	کلیات.....
۸۶.....	افکار و اندیشه‌های شیخیه و بابیه.....
۹۲.....	عقاید و آرای شیخ احمد احسائی.....
۹۹.....	شیخیه و شرح حال رجال آن.....
۹۹.....	شیخ احمد احسائی.....
۱۰۱.....	شهید ثالث و تکفیر احسائی.....
۱۰۳.....	سید کاظم رشتی.....
۱۰۷.....	بابیه و شرح حال رجال آن.....
۱۰۷.....	سید علی محمد باب شیرازی.....
۱۱۸.....	ملاحسین بشروه‌ای.....
۱۱۹.....	میرزا محمدحسن بشروه‌ای.....
۱۲۰.....	میرزا محمد باقی بشروه‌ای.....
۱۲۰.....	حاج میرزا محمدعلی بارفروشی.....
۱۲۰.....	ملا شیخ علی ترشیزی.....
۱۲۲.....	میرزا آقاخان کرمانی.....
۱۲۲.....	حاج شیخ احمد روحی.....
۱۲۳.....	طاهره (قره‌العین).....
۱۳۲.....	واقعه‌ی بدشت و فرجام آن.....
۱۳۷.....	جایگاه و نقش قره‌العین در پیشبرد باب و بهائیت.....
۱۳۷.....	الف. جایگاه قره‌العین.....
۱۴۰.....	ب. نقش قره‌العین در پیشبرد بابیه.....

فصل چهارم:

آشنایی با فرقه‌های ازلیه و بهایی

فرقه‌ی ازلیه	۱۵۳
نتیجه‌ی کشمکش و ایجاد فرقه‌ی بهائیه	۱۵۶
ریشه و تاریخچه‌ی ازلیه و بهائیه	۱۶۱
بحث در خصوص من یظهرالله بهائیان	۱۶۷
برخی احکام بهائیت	۱۶۸
۱. از درج	۱۶۸
۲. نماز و روزه	۱۶۹
تقویم و گاه‌شماری بایب	۱۶۹
جدال جانشینی و شرح حال شخصیت‌های ازلیه و بهائیه	۱۷۴
میرزا یحیی نوری	۱۷۷
میرزا حسینعلی نوری	۱۷۸
عباس افندی (عبدالبهاء) مبین فرقه‌ی بایب	۱۸۰
شوقی افندی یا شوقی ربانی	۱۸۲
روحیه (ماری) ماکسول	۱۸۴
چارلز میسن ریمی	۱۸۴
جمشید معانی	۱۸۴
انفصال و جدایی مبلغین برجسته از بهائیت	۱۸۵
میرزا احمد سهراب	۱۸۵
عبدالحسین آیتی آواره	۱۸۵
مرحوم میرزا حسن نیکو بروجردی	۱۸۶
مرحوم میرزا صالح اقتصاد مراغه‌ای	۱۸۶
فضل‌الله مهتدی (صبحی)	۱۸۶
بیت‌العدل مرکز سازماندهی جامعه‌ی بهائیت	۱۸۷
بنیان‌گذار بهائیت (میرزا حسینعلی نوری)	۱۹۶

فصل پنجم:

روابط بیگانگان با فرقه‌های بابی و بهایی

- ۲۰۱ کلیات
- ۲۰۲ استبداد داخلی و فرقه سازی استعمار برای نفوذ
- ۲۱۰ نقش روسیه در فرقه سازی
- ۲۲۰ ادامه‌ی نفوذ امپراتوری انگلیس و تقویت بهائیت
- ۲۳۱ حکومت عثمانی و همسویی برای نفوذ استعمار
- ۲۳۶ نقش آمریکا در صیونیسیم در گسترش فرقه‌ها و بهره‌برداری

فصل ششم:

پیامدها و تأثیرات بهائیت در عصر پهلوی

- ۲۴۵ ادامه‌ی نفوذ و سلطه
- ۲۴۶ زمینه‌های باز پیدایی و فعالیت بهائیان در عصر پهلوی
- ۲۵۲ محمدرضا شاه پهلوی و بهائیان
- ۲۵۹ نقش امیرعباس هویدا در دوره‌ی پهلوی دوم
- ۲۶۶ کوشش و مبارزه‌ی روحانیون در مقابله با نفوذ بهائیت
- ۲۸۲ منابع و مواخذ
- ۲۸۲ الف. منابع فارسی
- ۲۹۴ ب. منابع غیرفارسی
- ۲۹۵ پیوست‌ها

پیش گفتار

در روزی که ابرهای تیره‌ی ظلم و جنایت آسمان دنیای انسانی را پر کرده و ناله‌ی مظلومان و بی‌کسان با فریادهای پیرمردان و بیوه‌زنان درهم‌پیچیده شد و چشمان بی‌مقصد، در جستجوی ناجی و فریادری بود تا شاید دست آنان را گرفته و از زیر بار بزرگسای و تعدی‌ها بیرونشان آورد، ناگهان زمزمه‌هایی از گوشه و کنار ایران به گوش رسید. اقله‌ای از امید در دل آنان پدید آمد، از یکدیگر می‌پرسیدند، چه شده است؟ چه اتفاقی افتاده؟ آیا آرزوی دیرینه تحقق یافته؟ آیا کسی که انتظارش را می‌کشیدید، از سفر بازگشته؟ و صدها سؤال دیگر که جواب قانع‌کننده‌ای نداشت.

کم‌کم جنجال و هیاهو بالا گرفت هررور خرها، تازه‌ای در شهر برای گفتن وجود داشت، عده‌ای با شور و شوق از ظهور او سخن می‌گفتند عده‌ای نیز تکذیب می‌کردند؛ و دسته‌ای نیز با شک و تردید فقط به این سخن گوش می‌دادند، کم‌کم به جناح‌بندی‌ها و موضع‌گیری‌هایی از طرف معتقدان و منکران رخ داد و پس از مدت کوتاهی جنگ‌های خونین و برادرکشی‌های وحشیانه‌ای را در پی داشت؛ و این آغازی بود برای خونریزی‌ها و درگیری‌های بعدی که سال‌ها ادامه پیدا کرد. فرقه و دین جدیدی به وجود آمد و گروهی از شیعیان و مسلمانان را از دین اصلی خود دور کرد و تا جایی به پیش رفت که از دست مؤسسان اولیه‌ی این فرقه که همه ایرانی‌تبار و مسلمان بودند، خارج گردید و سر از آمریکا و انگلستان درآورد. مؤسس اصلی این دین و فرقه‌ی جدید شخصی بود به نام «سید علی محمد شیرازی» با دعوی امام زمانی، عده‌ای را به دور خود جمع کرد، احکامی را صادر نمود و قوانینی را

پایه‌گذاری نمود که اندکی پس از او قسمتی از آن احکام توسط مریدانش نسخ شده و احکام دیگری جایگزین آن شد و این سیر و روند نسخ و جایگزینی تاکنون نیز ادامه پیدا کرده است و هیچ‌گونه گزاف‌گویی نیست اگر بگوییم که نسبت به آیین‌ها و فرقه‌های دیگر بیشترین تغییرات و نزاع‌ها و کشت و کشتارها را می‌توان در این فرقه یافت، زیرا اصول اولیه‌ی آن بر پایه و اساس نسخ قوانین و مقررات اسلام بنا شده بود و هر کدام از رهبران آن در زمان خود، قسمتی را که از طرف رهبر پیشین صادر شده بود، بر هم می‌زدند و احکام جدیدی را می‌آوردند. در این میان بیشترین سود را کسانی بردند که سال‌ها چشم طمع به این سرزمین زرخیز داشتند و هر روز به بهانه‌ای سعی می‌کردند سیاست خویش را با نام «تفرقه بینداز و حکومت کن» را به اجرا گذارده و از آب گل‌آلود ماهی بگیرند.

فرقه‌های بابی و بهایی که یک روز خود را به آغوش روس و روز دیگر به دامن انگلستان و روز دیگر به دامن آمریکا و اسرائیل انداختند، وسیله‌ی خوبی بودند تا سال‌ها اغتشاش و ناآرامی را برای ایران، ارغوان بیاورند و سود سرشاری به این دولت‌های استعماری برسانند. اگرچه در این استا قلم‌فرسای‌های زیادی شده است و ماهیت این فرقه‌ها از لحاظ اعتقادی و سیاسی و میره مورد بررسی بسیار قرار گرفته است، اما هنوز نکات مبهم و پیچیده و بغرنجی در آن وجود دارد که حقایق آن کاملاً برای ملت مسلمان ایران و جهان اسلام و تشیع روشن و مشخص نگردیده است.

بر این اساس، کتاب حاضر که بر پایه‌ی روش ترکیبی مطالعات کتابخانه‌ای فراهم شده، با استفاده از منابع اصلی و مآخذ علمی مستندات با تشریح مجدد به روند تاریخی تحولات و پدیده‌ها و زمینه‌های تشکیل این فرقه‌ها و تغییرات درونی و روابط عناصر حیاتی آن‌ها در تاریخ معاصر ایران پرداخته شده تا در پرتو این روند و حوادث بتوان به گوشه‌هایی از ابهامات، شک و شبهات دست یافت.

این جانب بنا به سنت دیرینه، نه برای رفع تکلیف و نه از باب تعارف که به‌عنوان اعتقاد قلبی، همواره پس از لطف خداوند تبارک و تعالی، خود را مرهون کوشش صاحبان آثار و نوشته‌های قبلی (منابع استفاده شده) می‌دانم.

از همه‌ی سروران ارجمندی که در تهیه‌ی این پژوهش و کتاب به هر شکل دینی

بر گردنم دارند، تشکر و قدردانی می‌نمایم. از استاد دکتر عبدالعزیز موحد و دیگر اساتید محترم گروه تاریخ دانشگاه آزاد اسلامی شوشتر که در دوره‌ی تحصیل و تحقیق، با همفکری صاحب نظرانه، از محضر آنان بهره‌مند شده‌ام، از صمیم قلب سپاسگزاری می‌نمایم.

از مسئولین محترم کتابخانه‌ی دانشکده امام صادق واحد شوشتر، کتابخانه‌ی دانشگاه آزاد شوشتر، کتابخانه‌ی آستان قدس رضوی (بیت علامه شیخ شوشتری) جناب آقای فرهنگ، کتابخانه‌ی واحد انتشارات حوزه‌ی علمیه‌ی قم، کتابخانه‌ی عمومی شهید شرافت، کتابخانه‌ی عمومی حکیم وفایی و کتابخانه‌ی عمومی علامه‌ی شیخ، و دیگر دوستان و بزرگوارانی که با در اختیار گذاشتن منابع و کتاب‌های موردنیاز از کتابخانه‌ی خصوصی خود، با این جانب همکاری داشتند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌نمایم.

و در انتها از جناب آلاء عباسی باوری مدیر انتشارات سیب کال که در ویرایش متن و محتوا، با دقت و تلاش فراوان زمینه‌ی چاپ کتاب را فراهم نمودند، سپاسگزارم.

ایرج منصور نژاد، شوشتر - ۱۳۹۷